

Santa Maria de Folgueroles

Folgueroles

Ubicació

Comarca:	Osona
Lloc/Adreça:	Plaça de Mossèn Cinto Verdaguer, 3
Emplaçament	A la banda de llevant del nucli antic de Folgueroles, formant cantonada amb el carrer Nou i la plaça de les Acàcies
Alçada:	552 m.s.n.m

Coordenades:

Latitud:	41.93887
Longitud:	2.31941
UTM Est (X):	443581
UTM Nord (Y):	4643213

Classificació

Número de fitxa	08083 - 1
Àmbit:	Patrimoni immoble
Tipologia	Edifici
Estil / època:	Medieval Romànic Modern Barroc Contemporani
Segle	XI-XII / XVII-XVIII / XIX-XX
Estat de conservació	Bo
Protecció	Legal
Tipus de protecció:	BCIL
Observacions protecció:	BCIL-AEA nº 12506-I. Catàleg de béns a protegir del POUM de Folgueroles.
Data aprovació:	dc., 30/06/2021 - 12:00
Número inventari	IPA 22799
Generalitat i altres inventaris	
Accés	Fàcil
Ús actual:	Religiós
Titularitat	Privada
Titular:	Bisbat de Vic
Fitxes associades:	

Conjunt del nucli antic de Folgueroles

El Sembrador

Racó de mossèn Cinto

Col·lecció de Folgueroles al Museu Episcopal de Vic

Fons documental de Folgueroles a l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de

Vic

Rectoria

Goigs de Sant Crescenci i Santa Verecunda

Calvari de Santa Maria de Folgueroles

Processó d'acompanyament de la Mare de Déu de la Damunt

Cementiri municipal

Camí dels Morts

Vosaltres de Folgueroles

Autoria de la fitxa

Adriana Geladó Prat

Data de registre de la

dj., 02/12/2021 - 18:33

fitxa:

Descripció

Església d'una sola nau de planta rectangular, amb un absis semicircular capçat a llevant. La nau està coberta amb una volta de canó, mentre que l'absis presenta una volta de quart d'esfera i s'obre a la nau mitjançant un arc triomfal doble bastit amb carreus de pedra. Tant un espai com l'altre deixen l'aparell de pedra desbastada vist. Externament, l'absis està decorat amb vuit arcuacions cegues aparellades i separades per bandes llombardes assentades damunt d'un sòcol corregut. Aquest espai està il·luminat mitjançant tres finestres d'arc de mig punt i doble esqueixada, mentre que la nau compta amb quatre finestres d'arc de mig punt bastides amb pedra i actualment tapiades. Damunt de la nau hi ha un ampli sostre mort il·luminat amb diverses finestres rectangulars emmarcades amb carreus de pedra, les llindes planes i els ampits motllurats.

Adossada al mur de migdia de la nau hi ha la sagristia, a la que s'accedeix mitjançant un portal rectangular emmarcat amb carreus de pedra i situat al costat del presbiteri. A continuació hi ha dues capelles laterals disposades a mode de fornícules, ambdues bastides amb arcs de mig punt adovellats. La central està emmarcada amb dues columnetes sostingudes amb basaments motllurats i amb els capitells decorats amb motius vegetals. Presenta un gran finestral disposat a mode de timpà, amb els vitralls acolorits. Externament, aquesta part del mur compta amb un gran arc de descàrrega apuntat, bastit amb pedra disposada a sardinell, i està decorada amb sis arcuacions cegues que presenten la mateixa factura que les de l'absis. L'altra capella compta amb una imatge de Jesucrist crucificat i es correspon amb la part interna del relleu del *Sembrador*, instal·lat a l'exterior del temple damunt d'un parament de carreus de pedra disposats en filades. Adossada al mur de tramuntana hi ha la capella del Santíssim o capella Fonda. Està coberta amb una volta d'aresta dividida en tres trams, mitjançant dos arcs torals de mig punt sostinguts amb pilars adossats al murs laterals. Les arestes de la volta estan assentades damunt d'una cornisa motllurada que recorre els murs laterals de l'espai. La capella s'obre a la nau mitjançant dos arcs de mig punt de diferent alçada, sostinguts amb columnetes i amb els capitells decorats. El de menor dimensions correspon a una obertura contemporània. La capella s'il·lumina mitjançant un finestral rectangular amb els vitralls acolorits, situat al mur de tramuntana, i un òcul circular adovellat obert al mur de ponent. Externament, aquest òcul està gravat amb la següent inscripció: "DIA 6 OCTUBRE 1860.". El mur de tramuntana de la nau es complementa amb una capella lateral disposada a mode de fornícula, bastida amb un arc de mig punt de pedra i dedicada a la Mare de Déu del Roser. Al seu costat hi ha les escales d'accés al campanar i al sostre mort situat damunt de la nau.

La façana principal, orientada a ponent, està formada per una portalada de grans dimensions reformada. Consta d'un doble arc de mig punt adovellat, amb els brancals bastits amb carreus de pedra i les impostes motllurades. En el seu interior presenta un cos que sobresurt del mur, amb la coberta de dues vessants de pedra i bastit amb carreus. Està decorat amb un relleu circular motllurat, ornamentat amb l'Anyell de Déu situat al centre d'una creu grega, sostenent al mateix temps una creu llatina. Els extrems dels braços de la creu grega estan gravats amb les paraules "ECCE / AGNUS / DEI" i el monograma de Jesucrist format amb les lletres gregues X i P. Aquest cos sortint integra l'antiga portalada romànica. Està formada per quatre arquivoltes disposades en gradació i sostingudes amb pilars i columnetes rematades amb capitells cònics i assentades damunt d'uns basaments rectangulars. Les arquivoltes estan decorades amb motius vegetals, florals i geomètrics, i descansen damunt d'unes impostes decorades amb fulles d'acant. Els quatre capitells combinen la decoració vegetal amb la figuració animal: els dos capitells interiors estan decorats amb fulles d'acant, mentre que els exteriors estan decorats amb la representació d'una àliga amb les ales exteses (situat a la banda de migdia i com a símbol de Sant Joan Evangelista) i d'una sirena de dues cues que se les agafa amb les mans (situat a tramuntana i com a símbol de la temptació i el pecat). Damunt de la portalada s'obren tres finestres rectangulars emmarcades amb carreus de pedra i les llindes planes, i protegides amb reixes de ferro. La façana està rematada amb una cornisa motllurada de pedra i coronada amb un campanar d'espada de dos ulls, datat l'any 1796 i decorat amb unes formes sinuoses coronades amb esferes de pedra. El campanar es complementa, per la part posterior, amb una ampliació de planta rectangular bastida amb maons, coberta amb un terrat pla i amb quatre obertures d'arc de mig punt per a les campanes.

En general, la construcció està bastida amb pedra o gres de Folgueroles sense treballar de diverses mides, lligada amb morter i disposada de forma regular. En els paraments de migdia, llevant i tramuntana es conserven restes del revestiment arrebossat que els cobria. La façana de ponent està bastida amb carreus de pedra disposats en filades. El parament extern de l'absis està bastit amb pedra desbastada de diverses mides, disposada regularment.

Història

La primera referència documental relacionada amb el temple, que va exercir les funcions de parròquia des dels seus orígens, està datada el 19 d'agost de l'any 967 quan "*una dona anomenada Preciosa vengué a Riquer i a la seva muller Levegot, tres peces de terra situades al comtat d'Osona, a l'apèndix de Sant Llorenç, a la vila de Folgueroles, a Palau*" (Morató et al., 2000: 97-98). Posteriorment, tenim constància per un regest datat al segle XVIII que l'any 980, "*els esposos Ató i Ermegonça permutaren amb el monestir de Santa Maria de Ripoll una terra situada a l'apèndix del castell de Sant Llorenç, prop de Santa Maria de Palau*" (Ordeig, 2003: 13). Es tracta de la primera menció del temple amb el nom de Santa Maria de Palau, la qual queda reforçada per un document datat al febrer de l'any 1001. En aquest document, "*l'abat Sunifred i tot el convent de Ripoll permutaren amb els esposos Trasuer i Truitel·la una vinya situada al comtat d'Osona, a la parròquia de Santa Maria de Palau, al lloc anomenat Folgueroles, a l'Albareda, per una altra vinya*" (Ordeig, 2003: 14). Tot i això, durant el segle XI es van alternant les mencions documentals referides al temple com a Santa Maria de Palau, Santa Maria de Folgueroles i simplement Santa Maria. Per tant doncs, "*l'església de Folgueroles, almenys des de l'any 967, era denominada Santa Maria de Palau o bé, simplement, Santa Maria; que a partir de 1014 apareix denominada també Santa Maria de Folgueroles; i que la denominació de Santa Maria de Palau referida a la parroquial de Folgueroles apareix documentada per darrera vegada l'any 1031*" (Ordeig, 2003: 16). La part més antiga de l'església actual està datada l'any 1060 (Morató et al., 2000: 98).

Arquitectònicament parlant, el temple fou bastit a mitjans del segle XI, pertany al romànic llombard i fou construït per mestres d'obra locals. La nau era més curta que en l'actualitat, comptava amb l'absis central i dues absidioles laterals dedicades als copatrons Sant Miquel i Sant Joan Evangelista i la portalada estava situada al mur de migdia. L'actual portalada de la façana principal va estar situada a migdia fins al segle

XVII, està datada dins de la segona meitat del segle XII i pertany al romànic ple. Fou restituïda al finalitzar la guerra Civil espanyola per l'arquitecte de la Diputació de Barcelona Camil Pallàs, que hi col·locà el cos que sobresurt actualment del mur. Al segle XIII, l'església fou ampliada per la banda de ponent amb un atri obert a tres bandes. A principis del segle XVII, el temple fou ampliat per la banda de tramuntana amb la construcció de la capella del Roser (any 1607) i les capelles de Sant Joan Evangelista i de Sant Miquel Arcàngel. A finals de la centúria, la teulada fou reparada i s'aixecà la volta de l'atri, unint-lo amb la nau. També es traslladà la portalada romànica del mur de migdia al mur de ponent i es bastiren dos arcosolis laterals d'arc apuntat, on s'instal·laren dos sarcòfags gòtics desapareguts durant la guerra Civil i que corresponien al mas Prat Mitjà (actual Torre de Morgadès) i al mas Fòcs. Durant la primera meitat del segle XVIII es va reconstruir la sagristia, que havia estat incendiada per les tropes franceses durant la guerra dels Segadors. A finals del segle XVIII, el bisbe Francesc Veyan i Mola va fer construir el sostre mort sobre la volta de la nau. Aquest espai fou utilitzat durant força temps com a seu de l'escola i de l'ajuntament. L'any 1796 fou bastit el campanar d'espadanya. Totes aquestes intervencions s'adscriuen dins l'estil barroc, amb una tendència classista influenciada per l'Acadèmia de San Fernando de Madrid (1744). Posteriorment, l'any 1860 es va construir la capella del Santíssim, que substituïa les antigues capelles de Sant Joan Evangelista i de Sant Miquel Arcàngel, i que fou incendiada durant la guerra Civil. Durant el segle XX, la capella del Roser fou suprimida, es modificà externament el mur de tramuntana i es van restituir els elements romànics malmesos durant la guerra Civil. Durant aquest conflicte bèl·lic, el temple fou destinat a garatge i magatzem, i la portalada desmuntada perquè hi poguessin entrar camions juntament amb els sarcòfags laterals. L'any 1972 es va restaurar l'interior de la nau deixant l'aparell de pedra vist i l'any 1975 es va obrir el segon accés a la capella del Santíssim des de la nau. L'any 1997 es va refer el parquet de terra de la nau.

Bibliografia

ADELL I GISBERT, Joan Albert [et al.] (1984). *Osona II*. Col. Catalunya Romànica, 3. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, p. 201-205.

ARUMÍ, Pilar; AUTET, Lluís; BOVER, M. Àngels; HOMS, Maria; HOMS, Rosa; MOLIST, Bernat; PONCE, Santi; ROVIÓ, Xavier; SELLABONA, Cesca (2021). *Folgueroles, batecs d'un poble. Història gràfica del darrer segle*. Folgueroles: Ajuntament de Folgueroles, p. 19, 28, 136.

GAVÍN I BARCELÓ, Josep M. (1984). *Osona*. Col. Inventari d'esglésies, 15. Barcelona: Pòrtic, p. 46, 266.

MORATÓ, David; PONCE, Santi; ROVIÓ, Xavier; TORRENTS, Jacint; TORRENTS, Carme; VILAMALA, Joan; VILAMALA, Jordi; XUTGLÀ, Montserrat (2000). *Folgueroles. Societat i vida d'un poble*. Vic: Eumo Editorial, p. 94, 97-98, 99-101, 119, 163, 188-194, 220, 357.

NAVARRO ACEBES, Ferran (2021). *Catàleg de béns a protegir. R18/07 Pla d'Ordenació Urbanística Municipal de Folgueroles*. Consultat 24 octubre 2021, des de <https://dtes.gencat.cat/rpucportal/> Núm. Identificació A.01.

ORDEIG I MATA, Ramon (2003). "Dades sobre la història altmedieval de Centelles, Folgueroles, Gurb i Tona (segles X-XI)". *Ausa*, XXI, núm. 151, p. 12-16.

ROVIÓ I ALEMANY, Xavier (2007). "La sirena del capitell". *Festa Major de Folgueroles 2007*. Folgueroles: Ajuntament de Folgueroles.

ROVIÓ, Xavier; PONCE, Santi; MORATÓ, David; ORRA, Ramon (2007). *Els picapedrers de Folgueroles*. Folgueroles: Ajuntament de Folgueroles, p. 28, 167-172.

TORRENTS, Ricard (1992). *Ruta verdagueriana de Folgueroles*. Folgueroles: Amics de Verdaguer, Casa-Museu Verdaguer, p. 32-33.

Enllaços d'interès:

<http://invarquit.cultura.gencat.cat/>

<https://www.poblesdecatalunya.cat/element.php?e=11214>

